

Informatīvais ziņojums par Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņu 2015.–2020. gadam īstenošanu

Ievads

2015. gada 5. oktobrī ar Ministru kabineta rīkojumu Nr. 611 tika apstiprinātas Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2015.–2020. gadam (turpmāk – Pamatnostādnes). Rīkojuma 4.2. apakšpunkts paredzēja, ka Zemkopības ministrija sagatavo un noteiktā kārtībā Ministru kabinetā iesniedz informatīvo ziņojumu (turpmāk – Ziņojums) par pamatnostādņu īstenošanu 2018.-2020. gadā un nepieciešamību sagatavot attīstības plānošanas dokumentu nākamajam periodam.

Pamatnostādnes tika izstrādātas, lai veicinātu meža nozares attīstību un racionāli izmantotu meža un meža nozares potenciālu *Latvija 2030* un Nacionālajā attīstības plānā 2020 izvirzīto mērķu sasniegšanai.

Pamatnostādnēs izvirzīti trīs meža nozares attīstības politikas mērķi:

1. mērķis: Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta.
2. mērķis: Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga, ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām.
3. mērķis: meža un saistīto nozaru attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis.

Ziņojums sagatavots, vērtējot katra mērķu sasniegšanu un īsi raksturojot meža nozares situāciju, ka arī norādot sasniegto atbilstoši Pamatnostādņu 7.1. tabulā¹ “MSNP 2020 mērķi, rīcības virzieni, politikas un darbības rezultāti un to rezultatīvie rādītāji” iekļauto rādītāju plānotajām vērtībām 2020. gadā (4.pielikums).

Pamatnostādņu īstenošana

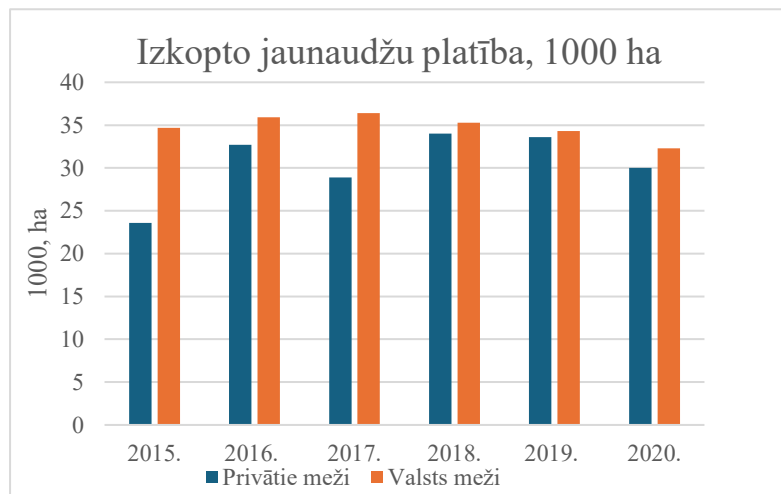
Lai novērtētu meža nozares attīstības politikas mērķu sasniegšanu, pamatnostādnēs noteikti atbilstoši rīcības virzieni un politikas rezultāti, kurus raksturo rezultatīvo rādītāju kopums ar mērķa vērtībām 2020. gadā. Raksturojot esošo situāciju apskatītās rādītāju tendences līdz 2020.gadam ieskaitot.

Ziņojumā rādītāji atspoguļoti atbilstoši Pamatnostādnēs noteiktajiem rīcības virzieniem meža nozares attīstības politikas mērķu sasniegšanai, sniedzot ieskatu par politikas rezultātu tendencēm. Apkopojums par sasniegtajām rezultatīvo rādītāju vērtībām dots Ziņojuma 1. pielikumā.

¹Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2015.–2020. gadam
<http://polsis.mk.gov.lv/documents/5331>

1. Meža un meža zemes efektīva un ilgtspējīga apsaimniekošana

Meža platība Latvijā saglabājusies stabila un 2020.gadā sasniedusi 3296 tūkstoši ha, kopējais ikgadējais koksnes krājas pieaugums 8,3 m³/ha. Arī koksnes ieguvei pieejamā platība 2020. gadā nav samazinājusies. Pamatnostādņu darbības periodā sekmīgi

1.attēls. Izkopto jaunaudžu platība, 1000 ha

Avots: VMD

600 ha. Stabili augoši ir meža ieaudzēšanas rādītāji – 2020.gadā privātajās zemēs apmežoti 6,14 tūkst. ha. Pēctecīgi ir nodrošināta zinātniski pamatota informācijas ieguve par meža resursiem, Nacionālā meža monitoringa programma ar 2019.gadu finansēta no valsts budžeta, regulāri atjaunota un uzturēta meža inventarizācijas informācija īpašuma līmenī Valsts meža dienesta (turpmāk – VMD) Meža valsts reģistrā. VMD 2020.gadā nodrošinājis meža īpašniekiem 34 veidu attālināti pieejamus pakalpojumus. Attiecībā uz meža īpašnieku kooperācijas attīstību izvirzītos mērķus nav izdevies sasniegt – 2020.gadā darbojās 3 atzītas mežsaimniecības pakalpoju u kooperatīvās saimniecības un kopējā apsaimniekotā meža platība sasniedza 26,3 tūkst. ha.

2019. gada sezonā uzsākta un tiek veikta meža bioloģiskās daudzveidības novērtēšana nacionālajā meža monitoringā, ar to iedibinot jaunu meža bioloģiskās daudzveidības novērtēšanas sistēmu. Meža bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai, apsaimniekojot mežu tiek saudzēti un saglabāti bioloģiski nozīmīgi meža struktūras elementi, tostarp sauskaltuši stāvoši koki un lielizmēra kritālas. Pa gadiem augošs ir Natura 2000 atbalsta maksājumiem pieteikto privāto mežu platību apjoms – 2020.gadā sasniedzot 47,9 tūkst. ha.

2. Meža apsaimniekošanas risku mazināšana

Riskus meža apsaimniekošanā var mazināt uzlabojot un uzturot mežaudžu vitalitāti, kā arī nodrošinot preventīvos pasākumus. Viens no mežaudžu vitalitāti raksturojošiem rādītājiem ir dabiskais atmirums, Pamatnostādņu periodā vidēji tas bijis 1,8 m³ uz ha gadā. Meža ugunsdrošības uzraudzībai rekonstruēti un uzbūvēti 28 ugunsnovērošanas torņi, izveidoti 12 attālinātas novērošanas punkti, lai uzlabotu VMD meža ugunsgrēku

atklāšanas spēju. Pamatnostādņu periodā nodrošināts privātajiem meža īpašniekiem nepieciešamais atbalsts meža atjaunošanai pēc dabas katastrofām, radot priekšnoteikumus bojāto meža platību produktivitātes atgriešanai.

3. Meža nozares konkurētspējas attīstība

Meža nozares īpatsvars iekšzemes kopproduktā 2020. gadā veidoja 5,3 %, stabili turoties virs 5 % pēdējos trijos gados. Pakāpeniski palielinās meža nozares apstrādātas produkcijas eksports. Nozares uzņēmumi iegulda tehnoloģiju un informācijas sistēmu uzlabošanā vai nomainā – Pamatnostādņu periodā atbalstu saņēmuši 11 lielie investīciju projekti, kam piemēroto uzņēmumu ienākumu nodokļa atlaide. Lai uzlabotu vienlīdzīgas konkurences nosacījumu darba spēka tirgu, valsts mežu apsaimniekotāji ierobežo darījumus ar uzņēmumiem ar nepamatoti zemu vidējo darba algu.

Augusi arī meža nozares produkcijas konkurētspēja. Apaļo kokmateriālu un kokapstrādes blakusproduktu eksports samazinājies par 30%. Periodā 32 divi uzņēmumi veikuši kompetenču un tehnoloģiju pārnesei uzņēmumu attīstībai, augstākas pievainotās vērtības produktu ražošanai.

4. Meža nozares zinātnes attīstība

No 2015.gada augusi meža nozares zinātnisko institūtu konkurētspēja un starptautiskā atpazīstamība. Zinātnisko publikāciju skaits tuvojās 200 gadā un lielākā daļa no tām publicētas izdevumos, kas iekļauti *Web of Science* vai *Scopus* citējamības datu bāzēs. Audzis arī realizēto pētījumu skaits, pārsniedzot 100 pētījumus 2020.gadā. Meža jomas pētnieki aktīvi iesaistās arī starptautiskās pētniecības programmās – 2020.gadā zinātnieki piedalījušies 17 dažādos projektos, 6 no tiem realizēti ES Apvārsnis – 2000 programmas ietvaros. Veiksmīgi attīstās arī zinātnisko institūtu sadarbība ar nozares uzņēmumiem, 2020.gadā piesaistītā privātā finansējuma apmēri sasnieguši 2,075 milj. eiro. No 2015.gada komercializēto produktu un tehnoloģiju skaits sasniedzis 34 un kopumā reģistrēti 11 patenti un licences.

5. Meža nozares izglītības attīstība

Meža fakultātes realizēto pamat-studiju mācību programmās studējošo skaits stabilizējies virs 500 studentiem, uzņemšanas konkurss uz budžeta vietu kokapstrādes specialitātē pēdējā 5-gadē saglabājas neliels – nedaudz virs 1, mežsaimniecības programmās sasniedz 4,5 pretendenti uz vietu. Studiju programmas fakultātē tiek pilnveidotas atbilstoši meža nozares attīstības vajadzībām. Lai uzlabotu augstākās izglītības kvalitāti, kā akadēmiskais personāls, tā studenti piedalās ārzemju augstskolu un Erasmus programmās, izveidota arī studiju programma angļu valodā (Sustainable forestry), kura pirmie studenti uzsākuši studijas 2021./2022. mācību gadā.

6. Sabiedrības un meža īpašnieku informēšana un izglītošana

Īpašie COVID-19 pandēmijas apstākļi ir mudinājuši Latvijas iedzīvotājus vairāk doties dabā un ielūkoties arī meža takās. Līdz ar to augusi vajadzība pēc plašākas izpratnes uz zināšanām sabiedrībā par mežsaimniecību un meža nozari un tās potenciālu Latvijas tautsaimniecības attīstības un ilgtspējīga dzīvesveida nodrošināšanā. Joprojām ir iespējams apmeklēt bezmaksas meža nozares izstādi “Iepazīsties – Koks!”.

Apmeklējums dod ikvienam interesentam uzzināt kā Latvijā tiek audzēts mežs un kāpēc meža platības pie mums nesamazinās, kā arī to, ka arī mūsdienās koks spēj konkurēt ar moderniem materiāliem visdažādākajās jomās – būvniecībā, autoražošanā, kuģubūvē, aviācijas industrijā un citās nozarēs. Ik gadus tiek atjaunota un publicēta informācija par meža nozari², veicināti Meža dienu pasākumi Latvijas pagastos un novados, kā arī īstenoti citi pasākumi meža nozares un mežsaimniecības izzināšanas atbalstam. Tiek organizēti vērienīgi pasākumi skolēniem un jauniešiem – jau tradicionālās a/s “Latvijas valsts meži” Meža dienas Tērvetē, 2019.gadā aizsākta jauna tradīcijas “Latvijas Finiera Zaļā klase” Sarkanākalnā Latgalē. Pirms pandēmijas meža nozares organizētajos pasākumos iesaistīto bērnu skaits sasniedza 20 000.

Arī Meža īpašniekiem ir iespēja paplašināt zināšanas meža joma ikgadējās meža nozares konferencēs, kurās Zemkopības ministrija un saistītās institūcijas informē par aktualitātēm un norisēm meža apsaimniekošanā. Ar Lauku attīstības programmas 2017–2020 (2022) atbalstu Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centra Meža konsultāciju pakalpojumu centrs un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvas sabiedrības piedāvā bezmaksas konsultācijas meža īpašniekiem, kā arī apmācību meža īpašniekiem un citiem interesentiem par meža apsaimniekošanu un ar to saistītajiem jautājumiem. Meža konsultāciju pakalpojumu centrs regulāri organizē arī seminārus meža īpašniekiem un interesentiem. Izglītojošus pasākumus saviem biedriem piedāvā arī Latvijas Meža īpašnieku biedrība. Aizvien vairāk privāto mežu tiek atbildīgi apsaimniekoti.

Kopsavilkums

Pamatnostādnēs izvirzītie meža nozares attīstības politikas mērķi tiek sasniegti pakāpeniski.

1. mērķis: *Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta*, tiek pakāpeniski realizēts. Meža platība 2020.gadā sasniegusi 3296 tūkst. ha un ikgadējais krājas pieaugums uz ha palielinājies no 7,9 m³/ha līdz 8,3 m³/ha, nodrošinot meža resursu pieejamību tagad un nākamajam paaudzēm.

Arī 2. mērķis: *Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga, ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām*, tiek sasniegts soli pa solim. Meža nozares apstrādātās produkcijas pieaugums eksportā pret iepriekšējo gadu pa gadiem bijis mainīgs, bet ar stabilu pieauguma tendenci.

Nozīmīgi rādītāji sasniegti arī 3. mērķī: *meža un saistīto nozaru attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasme līmenis*. Pieaugusi meža nozares zinātnisko institūtu konkurētspēja un starptautiskā atpazīstamība, publikāciju skaits citējamās datu bāzēs audzis par 1/3 2020.gadā sasniedzot 116. Mežsaimniecības un kokapstrādes mācību programmās studējošo skaits saglabājies samērā stabils, neskatoties uz kopējo studentu skaita kritumu negatīvās demogrāfiskās situācijas dēļ. 2020.gada studēja 570 studentu, plānoto 600 vietā.

Pamatnostādnēs izvirzītie meža nozares attīstības politikas mērķi ir aktuāli arī pēc 2020.gada un nepieciešams plānot rīcības virzienus to sasniegšanai nākamajam

² <https://www.zm.gov.lv/mezi/statiskas-lapas/nozares-informacija/publikacijas/buklets-meza-nozare-skaitlos-un-faktos-?nid=1106#jump>

3.Pielikums

Par Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņu
2015.–2020. gadam īstenošanu
periodam līdz 2030.gadam un, ņemot vērā meža apsaimniekošanas ilglaicīgumu, ar
perspektīvu 2050.gadā.